

Glossari. Vocabulari de Friedrich Nietzsche

Aforisme. Per a Nietzsche, l'aforisme és una forma d'escriptura que captura les veritats fragmentàries i les no-sistemàtiques. Expressa pensaments intensos, condensats, amb una economia de paraules que manté la tensió i la pluralitat de sentits. És l'estil filosòfic adequat per a una visió del món que rebutja totalitzacions i veritats sistemàtiques.

Amor fati. Concepció de la metafísica estoica que en llatí significa 'estimar el destí'. Tal com fa notar Michel Onfray, que ha caracteritzat Nietzsche com un súperestoic, es tracta de l'actitud final de l'*Übermensch*, que és «aquell que sap: que Déu no existeix, perquè tot és immanent; que tot és monisme, perquè la voluntat de poder ho és tot; que el lliure albir no existeix, perquè tot és determinat, que tot es repeteix sense parar, perquè l'etern retorn dicta la llei. Per tant, és aquell que, sabent tot això, sap que ho sap, accepta el que sap, després estima el que sap: diu sí a tot, sabent que no hi ha cap altra opció...».

Analogia. Mètode d'exposició d'idees que emprava un mecanisme de traducció entre diferents plans d'experiència (per exemple, de l'estímul físic a la imatge mental), intenta establir semblances provisionals entre fenòmens. És una operació creativa, però també reductora, perquè dissimula la radical singularitat de cada vivència atès que suggereix idees a partir de semblances.

Apol·lini. Vegeu ESPERIT APOL·LINI.

Axiologia. Branca de la filosofia que estudia els valors.

Bíos. Per a Nietzsche, és la vida entesa no com un simple fet biològic, sinó com una manera determinada, individual i única de viure: una expressió singular de força, estètica i voluntat. És una forma de vida que pot arribar a ser bella, en el sentit que crea estil, forma i sentit per si mateixa. A diferència de la vida homogènia o gregària, el bíos nietzscheà és una obra d'art viva, una afirmació activa de l'existència i dels propis valors.

Bo. Manera de ser en el món de qui posseeix la fortalesa i la salut de vida que li permet viure de manera intuïtiva i dionisiaca.

Ciències positives. Segons Nietzsche, no són una vertadera interpretació de la realitat. El seu origen cal cercar-lo en la repugnància que l'intel·lecte sent pel suposat caos del món. Ell no ataca a la ciència en ella mateixa, sinó a una metodologia concreta: la que es basa en la matematització de la realitat prescindint de les qualitats de les coses.

Concepte. Per a Nietzsche, el concepte és una metàfora solidificada que s'ha oblidat de la seva força creadora dinàmica. Representa una pausa de la vida fluida en formes estàtiques, útil per a la comunicació quotidiana, però que traeix la diversitat i singularitat de l'experiència del viure. El concepte implica la mort de l'impuls creatiu inicial perquè s'ha format mitjançant un procés d'abstracció i generalització que només designa la tria d'unes característiques comunes. És, per tant, una invenció humana que ens resulta útil per comunicar-nos, però que no té el poder de copsar ni expressar la vida.

Crítica a la religió occidental. La religió neix de la por que l'home té de sí mateix, és com un mecanisme de defensa que permet atribuir el propi destí a un ésser més poderós, a Déu. Una religió que menysprea la vida humana i l'expressió dels instints vitals introduint en l'home el sentiment que la vida terrenal no tenia sentit i que, en conseqüència, comporta l'alienació de l'home.

Crítica als psicòlegs. Nietzsche retreu als psicòlegs del seu temps que s'aturin en una anàlisi superficial de l'ànima, pensant-la com un mecanisme o com un dipòsit d'instints fixes. Ell exigeix una psicologia més profunda, capaç d'entendre l'ànima com un camp de lluites, de màscares i de ficcions: una psicologia «per a psicòlegs nous» que no tingui por de la crueltat ni de la multiplicitat de l'ésser.

Cristianisme. El cristianisme és la gran moral d'esclaus, una rebel·lió dels dèbils contra els forts, on es glorifiquen la humilitat, el patiment i la renúncia. És una venjança contra la vida, un «nihilisme» disfressat de fe. També és el «platonisme del poble» perquè pren la noció del *transmón* de Plató.

Darrer humà (en alemany, *Letzter Mensch*, tot i que també podríem dir-ne 'últim humà', tot i que sovint se n'hi diu 'últim home' o 'darrer home'). El fet històric de la mort de Déu pot donar lloc a dos fenòmens. Per una banda, la condició de possibilitat de l'aparició del sobrehumà (*Übermensch*, traduït com a 'superhome'). Per altra banda, la mort de Déu també genera l'arribada del darrer humà. Per a Nietzsche, aquest és l'ésser més menyspreable, aquell que s'acontenta amb el pragmatisme i la tecnocràcia i que, per tant, ha substituït Déu per la seva comoditat. L'últim humà simbolitza l'acceptació de la decadència final de la civilització, el punt culminant de la seva destrucció. Representa també la condició dels humans moderns, desproveïts de creences i ideals en què s'ha extingit qualsevol capacitat creativa per generar nous valors. Aquesta figura encarna l'absència de qualsevol desig de superació, un existencialisme buidat de qualsevol impuls vital.

Dionisiac. Vegeu ESPERIT DIONISIAC.

Dolent. Manera de ser al món de qui, a causa d'una atrofia dels instints, no té la força per acceptar els aspectes dionisiacs de l'existència.

Esclau. Vegeu MORAL DE L'ESCLAU.

Esperit apol·lini (o element apol·lini). Instint artístic, encarnat pel déu Apol·lo, déu de la bellesa, la llum, la mesura, l'ordre i el límit, que representa la vida individualitzada, la civilització, l'art escultòric i el somni. És la manifestació del valor de la raó en la cosmovisió

grega. Representa l'ordre, l'harmonia, la figura i les formes de la raó (s'expressa fonamentalment en l'epopeia i l'escultura).

Esperit dionisiac (o element dionisiac). Instint artístic, encarnat pel déu Dionís, déu de l'oblit, la nit, la desmesura, el desordre i el que és il·limitat, que representa la vida com a fons originari, la natura, la música, l'embriaguesa i el primitivisme. És la representació del valor de la vida en la cosmovisió grega abans. Simbolitza el vigor, la font de plaer, l'embriaguesa, la desmesura, la renovació i la destrucció (s'expressa fonamentalment en la música i la poesia lírica).

Estat. Nietzsche no es va dedicar a fer una reflexió tant extensa de la política com d'altres disciplines, però rebutja clarament l'Estat. En el llibre *Així parlà Zaratustra* el va definir com «el més fred dels monstres freds» perquè ens menteix dient-nos «jo soc el poble».

Etern retorn (en alemany, *Ewige Wiederkunft*). Fa referència a una prova selectiva moral que li cal passar a l'*Übermensch*. Implica una reflexió sobre el temps exposada en forma de metàfora. Cada instant és únic però etern, ja que en ell mateix hi troba tot el sentit de l'existència. Nietzsche parla de l'etern retorn del mateix, però absolutament de tot el mateix, fins i tot les coses que considerem "insignificants" i envolten la nostra existència. Si assumim la vida en la seva plenitud hem de voler que es repeteixi. Hem de voler l'etern retorn ja que cada instant que hem viscut és vida, i per aquesta raó hem de veure que en cada instant es troba el sentit de la nostra existència.

Filosofia de l'esdevenir. Concepció de la realitat en la qual no hi ha més realitat que la d'un ésser múltiple, canviant, transitori, espaciotemporal i experimentable pels sentits.

Filosofia de l'Ésser. Concepció de la realitat en la qual l'ésser està constituït per essències úniques, immutables, eternes, intemporals, transcendents i només accessibles a la raó.

Filosofia del martell. Tasca crítica amb l'objectiu d'enderrocar les idees en què es fonamenta la tradició occidental: la teoria del coneixement (les ciències positives), la metafísica i la moral de la tradició del pensament occidental (la religió cristiana). Nietzsche va catalogar de dogmàtiques la moral i la filosofia tradicionals i va situar l'origen i la decadència d'aquest pensament en les figures de Sòcrates i Plató. La finalitat última d'aquesta tasca crítica és crear el buit sobre el qual bastir la pròpia proposta nietzscheana.

Genealogia: Mètode filosòfic d'anàlisi crítica que investiga l'origen i l'evolució dels conceptes filosòfics.

Humà intuïtiu: Manera de ser al món de la persona que només es preocupa de viure, tot i que és a costa de la seva pròpia supervivència. A través de les seves intuïcions i metàfores busca la plenitud vital, fer de la seva pròpia vida un art, configurar una cultura.

Humà racional: Manera de ser al món de la persona que només es preocupa de sobreviure i ho fa a costa de no *viure* adequadament la vida.

Intuïció. Ús del llenguatge a través d'una metàfora que evoca directament una experiència única en tota la seva plenitud i amb tots els detalls, que és capaç de tornar a fer sentir les

mateixes sensacions i vivències que havien generat aquesta experiència l'evolució dels conceptes filosòfics. La seva felicitat i la seva vida són més plenes ja que, malgrat que pateix més, i més sovint, se sent viva.

Judaisme. En els sacerdots del judaisme es troba l'origen de la inversió de valors que culmina en el cristianisme: el poble que, sent feble, converteix la impotència en virtut i venja el seu ressentiment a través d'una moral dels esclaus, de culpa i de promeses futures.

Malvat. Valor moral resultat de la inversió dels valors feta per la moral judeocristiana que considera com a malvat aquell que originàriament era bo: el que tenia les qualitats del fort i vital.

Mentida. Per a Nietzsche la veritat és aquella mentida (en grec *pséudos*; en alemany, *die Lüge*) suportable, que acompanya l'humà i que, per necessitat, construïm simplement (o d'una manera terrible) perquè quan ens autoenganyem ens protegim. Així, Déu seria també un autoengany, una il·lusió o una forma de veritat autoconstruïda que ja no dispensa força.

Metàfora. Per Nietzsche, la metàfora és una creació vital i originària de l'esperit humà. No pretén captar la veritat literal del món, sinó traduir vivències i impulsos en imatges sensibles. És una expressió artística i dinàmica que conserva la riquesa i el caràcter inabastable de la realitat.

Moral del senyor (en alemany, *Herrenmoral*, en alemany). També se'n podria dir 'moral de l'amo'. És el sistema de valors de qui considera que és bo tot el que eleva l'individu i el porta a una existència noble i plena.

Moral de l'esclau (en alemany, *Skalvenmoral*). És el sistema de valors d'aquells humans no tenen la força per viure la vida tal com és, que considera com a bo tot el que els fa més suportable la vida: la compassió, la humilitat, la resignació, l'obediència, la renúncia i l'amor al proïsme. Segons Nietzsche és la moral occidental. Una moral antinatural ja que imposa lleis o imperatius categòrics en contra dels instints primordials de la vida. L'ideal de la moral tradicional és fer "l'home bo, modest, diligent i benintencionat", la qual cosa el converteix en esclau d'aquestes virtuts fictícies. Com a moral (cristiana) postula l'existència d'un altre món vertader, el de més enllà, el món de la perfecció platònica. La conseqüència d'aquest postulat és el menyspreu d'aquest món i de la pròpia vida. La moral defensa l'altruisme com a norma suprema de comportament, per això menysprea tots els valors de la vida. Considera que les accions més elevades no poden ser obra dels homes, sinó d'un ésser perfecte que s'anomena Déu, així, situa l'home entre les coses vulgars i dèbils. En conseqüència, tots els valors de la moral tradicional són ficticis i propis dels dèbils, per la qual cosa aquesta moral és immoral.

Moral de vida ascendent. Moral que és conforme a l'essència de la vida, que porta a la plenitud vital.

Moral de vida descendent. Moral que és contrària a l'essència de la vida, d'atrofia dels instints que impedeix la plenitud vital.

Mort de Déu. Es formula amb la sentència «*Gott is Tod*», en l'original alemany. Es tracta de la constatació del fet que la idea de Déu, tant en el sentit religiós com en el metafísic, ha perdut tot valor i vigància. Representa la negació de tots els *transmons* inventats per la religió. Aquests són la gran mentida que converteix la vida en una aparença, en una mera ombra. La idea de Déu, en tant que fonament del món vertader, és la gran enemiga. L'esperit lliure és aquell que és capaç d'assumir la seva mort, d'acabar amb la metafísica i acceptar que res no s'hi pot posar al seu lloc (ni la ciència, ni la racionalitat, ni la tècnica, ni la política, etc.).

Nihilisme. És la força destructora de la base de la cultura occidental. Déu ha mort perquè entre tots l'hem assassinat i quan ho assumim, aleshores superarem l'estat nihilista (negatiu). Incapacitat de l'ésser humà per valorar, per creure en res. El nihilisme, però, és un procés ambivalent i dialèctic. És a dir, que té dues cares: una negativa i l'altre positiva i implica un moviment d'una a l'altre: hem de negar per afirmar, destruir per crear. El moviment negatiu correspon amb l'enteniment que critica; i el moviment positiu correspon al domini dels instints vitals ja que, per Nietzsche, la vida és la forma suprema del nihilisme.

Parrogància. L'activitat desbordant, la fe en un mateix i en el propi destí, la falta de compassió i de simpatia.

Platonisme. El platonisme és el primer gran desarrelament del món sensible: Plató inventa un «món vertader» de formes immutables i menysprea la vida real, efímera i canviant. El platonisme és, per a Nietzsche, l'arrel filosòfica del cristianisme.

Polaritat. Manera filosòfica d'exposició d'idees que expressa el dinamisme de l'Ésser a través de la tensió entre dos pols irreductibles entre si.

Psicòlegs. Vegeu CRÍTICA ALS PSICÒLEGS.

Religió occidental. Vegeu CRÍTICA A LA RELIGIÓ OCCIDENTAL

Ressentiment. Vegeu MORAL DE L'ESCLAU.

Últim home. Vegeu DARRER HUMÀ.

Saviesa tràgica. Constatació que la individuació no és res més que el resultat del joc innocent del fons vital primordial, que juga contínuament a crear i destruir el món. D'aquest fet no es fa una interpretació moral.

Senyor. Vegeu MORAL DEL SENYOR.

Superhome. Vegeu SOBREHUMÀ.

Sobrehumà. És la traducció que oferim de la metàfora de l'*Übermensch*. És l'evolució de l'ésser humà que és capaç d'exercir la voluntat de poder, de viure de manera intuïtiva i dionisiaca. És aquell que accepta la mort de Déu i no el substitueix per altres valors, assumeix plenament la vida. És el més fort, el més noble, és l'autèntic filòsof, el que no necessita valors falsos, és aquell que supera la prova de l'etern retorn. L'*Übermensch* és el

més real dels humans, s'oposa a l'últim home (ja que aquest el caracteritzava el ressentiment en contra de la vida). El procés de generació del superhome Nietzsche l'exposa amb la metàfora de les tres transformacions. El camell (porta la pesada càrrega de la moral invertida), el lleó (que lluita en contra de la moral) i el nen (creador espontani del seu propi joc) que és el superhome.

Socratism: Actitud contranatural que es resumeix en una negació: no n'hi ha prou a sentir, sinó que cal saber. Per tant, la raó és l'únic camí; tot, per ser bell, ha de ser racional.

Transmón: Concepció d'una realitat transcendent constituïda per un ésser no sensible, immutable i intemporal. Per a Nietzsche, és una simple invenció, una il·lusió de la raó.

Transvaloració: Inversió dels valors morals originals, feta per la moral judeocristiana, per la qual allò que era «dolent» passa a ser «bo» i allò que era considerat «bo» passa a ser «malvat».

Veritat. Déu com a veritat era la clau de volta de la metafísica occidental. Però tal com ho entén Nietzsche, la veritat és una qüestió de perspectives, de processos, perquè al món no hi ha essències. No hi ha cap Déu ni cap valor suprem que ordeni el món.

Veritat de Silè. Llegendària saviesa del sàtir Silè segons la qual «El millor de tot és totalment inassolible: no haver nascut, no ser, ser res; i el millor, en segon lloc, és morir aviat».

Virtut. Força vital, capacitat per viure amb totes les seves conseqüències, d'acceptar la vida com a joc tràgic.

Voluntat de poder. En un sentit metafísic designa el fons vital primordial. En un sentit gnoseològic, designa la capacitat libèrrima de l'ésser humà de poder donar sentit a les coses. En un sentit moral, designa la capacitat de crear valors de manera activa. És una voluntat lliure, vital, expansiva. L'impuls vital és expressió de la voluntat de poder, que sempre aspira a més. Tota força impulsora és voluntat de poder que, en aquest sentit, és l'essència mateixa del ser, i que, com a principi animador, està situat més enllà del bé i del mal. La voluntat de poder no consisteix en cap anhel ni en cap afany d'apoderar-se de res ni de dominar ningú, sinó que és creació.

Zoé. Per a Nietzsche és la vida en el seu estat pur i originari, indeterminada, inclassificable i indestructible; és el fons vital que batega per sota de tota forma concreta d'existència. A diferència del *bíos*, que és una manera determinada, individual i estètica de viure, el zoé representa la vida nua, elemental, comuna a tots els éssers vius —la força vital que no es deixa fixar en cap forma ni estructura.

Übermensch. Vegeu SOBREHUMÀ.

Aquest document és per a ús exclusivament educatiu. Es tracta d'una adaptació, unificació i ampliació dels següents materials:

—[Ramon Alcoberro](#). *Materials per llegir 'Així va parlar Zaratustra'*. Curs del Centre Cultural La Mercè de Girona, novembre de 2024.

—[José Vidal González Barredo](#), «Glossari [de Friedrich Nietzsche]» dins de *Noesi. Textos de filosofía per a les PAU*. Barcelona: Editorial Barcanova, 2024, 473-475.

—Lluna Pineda, «Vocabulari [de Nietzsche]», [Filoselectivitat](#).

—Michel Onfray, [Les allaus de Sils Maria: Geologia de Friedrich Nietzsche](#). Barcelona: Fragmenta Editorial, 2022, 109.